

В.М. Лачкова, канд. екон. наук, доц. (*ХДУХТ, Харків*)
І.В. Бобро, асист. (*ХДУХТ, Харків*)

ОСНОВНІ ЗАГРОЗИ ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ В БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ

Подолання фінансово-економічної кризи в Україні є одним із пріоритетів політики забезпечення фінансової безпеки держави.

Дослідження відкритої статистичної інформації, узагальнення аналітичних досліджень урядових та громадських установ, наукових праць провідних вітчизняних та зарубіжних вчених дозволили визначити ключові ризики фінансовій безпеці держави: критичне гальмування економічного розвитку України та погіршення основних макроекономічних показників; згорання промислового виробництва; зниження економічної активності; погіршення добробуту населення (домогосподарств) та зростання рівня безробіття; зниження стійкості банківської системи; посилення боргового тиску; підвищення тінізації економічної діяльності. Усі перераховані чинники загрожують фінансово-економічній безпеці держави, причому тривале зниження стійкості банківської системи України значно ускладнює ситуацію, оскільки банкрутство навіть одного великого банку руйнівно впливає на усю банківську систему, має глибокі негативні наслідки для економіки держави або навіть групи країн. Як свідчать статистичні дані, протягом 2014–2015 років Фондом гарантування вкладів фізичних осіб з ринку України виведено 48 неплатоспроможних банків, що характеризує глибину кризових явищ у вітчизняній банківській системі. Основними кризовими чинниками, які формують загрози фінансовій безпеці держави у банківській сфері, є такі: вплив залучених коштів, у першу чергу вкладів населення, викликаний як політичною, так і макроекономічною нестабільністю. За період 2014–2015 років обсяг коштів фізичних осіб у банківській системі України скоротився на 149 млрд грн, більш ніж на 40% у порівнянні з 2013 роком і відбувається подальше скорочення коштів фізичних осіб, що негативно впливає на стабільність банківської системи. Погіршується і якість кредитного портфеля банків через падіння ділової активності, рівня платіжної дисципліни, зменшення споживчих витрат населення. Зростає частка простроченої заборгованості за кредитами у сумі кредитного портфеля. Так, якщо станом на 01.01.2014 року цей показник загалом по банківській системі дорівнював 7,7%, то на 01.01.2015 року він зріс до 13,5%, а по завершенню 2015 року сягнув за межі 20,4%.

Погіршення якості кредитного портфеля банків у свою чергу провокує зростання банківських витрат на формування страхових резервів. За 2014 рік банківська система витратила на формування страхових резервів 103 млрд грн, що майже учетверо більше, ніж за 2013 рік (25 млрд грн), а за 10 місяців 2015 року ці витрати перебільшили 103 млрд грн. Такий обсяг витрат залишається ключовим чинником збитковості банківської системи. Іншими чинниками, що сприяють збільшенню рівня збитковості, є зростання портфеля відносно «дорогих» роздрібних депозитів, підвищення відсоткових ставок по депозитах з метою збереження необхідного обсягу портфеля пасивів, розширення мережі відділень тощо. За 2014 рік збитки по банківській системі України склали -53 млрд грн, тобто кожен третій банк був збитковим, тоді як за підсумками 2013 року банківська система України отримала прибуток у розмірі 1,4 млрд грн. Протягом 2015 року негативна тенденція збитковості банківської системи зберігалась, і за 10 місяців 2015 року збиток банківської системи склав -56,3 млрд грн. Одним з найголовніших показників стійкості та надійності банку є абсолютний розмір власного капіталу, який є захистом від впливу негативних зовнішніх та внутрішніх чинників як для банку, так і для його клієнтів. На теперішній час зберігається тенденція до скорочення власного капіталу банківської системи: у 2014 році власний капітал банків України скоротився у зрівнянні з 2013 роком на 23,1% і становив 148,1 млрд грн, а станом на 01.11.2015 року його величина зменшилась до 124 млрд грн.

З метою подолання кризових явищ у банківській системі України та підвищення рівня фінансової безпеки держави, протягом 2014–2015 років Національним банком здійснювався перерозподіл ліквідності шляхом рефінансування, послідовне підвищення облікової ставки, збільшення з 50 до 75% розміру обов'язкового продажу валютної виручки підприємствами-експортерами, перехід до гнучкого курсоутворення гривні, виведення з ринку проблемних банків (станом на 01.11.2015 року платоспроможними визнано 120 банків при тому, що на початок року 162 банки мали ліцензію на здійснення банківських операцій). Як доводять дослідження фахівців, для забезпечення стабільності необхідне залучення до банківської системи країни додаткових довгострокових пасивів у національній валюті, джерелом яких є кошти населення поза банками. Інструментом, що стимулює цей процес, має бути підвищення гарантованої державою суми відшкодування вкладів населення до рівня 500 тис. грн і діяти він має лише відносно нових строкових депозитів у банках, що лишаються на ринку після завершення санації банківської системи.